

“Güzelliğin On Para Etmez Şu Estetik Cerrahlar Olmasa:” Medyada Beden Politikalarının Temsili

Özet

Bu çalışma, beden politikalarının bir parçası olan estetik cerrahinin medya metinlerinde nasıl temsil edildiğiyle ilgilenebilir. Mart 2004-Mart 2006 tarihleri arasında *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Sabah* gazetelerinde estetik cerrahi ile ilgili yayımlanan haberler, çalışmanın dayandığı malzemeyi veya veri setini oluşturmaktadır. Bu haber metinlerinde sunulan estetik cerrahi ile ilgili temsiller, sadece beden kültüründe ve toplumsal yapıdaki değişimleri değil, aynı zamanda bedenler arasındaki ayrımları ve sınırları da yansıtmaktadır. Uzun vadede bedenler, beden kültürü ve medya arasındaki ilişkileri kavrama ve analiz etmede, sadece medyadaki temsiller ile yetinmeyip, cinsiyet, yaş, toplumsal sınıf, etnik grup vb. toplumsal kategoriler çerçevesinde farklılaşan medya tüketicilerinin bu temsilleri nasıl algıladığına ve yorumladığına da bütüncül bir bakış açısıyla odaklanmamız gerekir.

Anahtar sözcükler: beden politikaları, estetik cerrahi, cinsiyet rejimi, medya.

Sevim Odabaş
Mersin Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi

“Your Beauty Is Worth Nothing but for Cosmetic Surgeons:” Representations of Body Politics in the Media

Abstract

This study dwells on how cosmetic surgery, as a part of body politics, is represented in media texts. News published in newspapers *Hürriyet*, *Milliyet*, and *Sabah* between March 2004 and March 2006 constitute the material analysed in this study. The analysis shows that representations of cosmetic surgery reflect not only changes in body culture and social structure, but also differences and boundaries among bodies. In order to conceptualize and analyze the relationships among body, body culture, and media in the long-term, we should focus on how consumers of media, who differ in terms of gender, age, social class and ethnic groups, etc., perceive, or interpret these representations with a holistic perspective rather than being confined to the representations in the media.

Keywords: politics of body, cosmetic surgery, regime of gender, media.

“Güzelliğin On Para Etmez Şu Estetik Cerrahlar Olmasa:” Medyada Beden Politikalarının Temsili

1

Beden politikaları derken, belirli niyetler eşliğinde bedeni gözetlemeyi, denetlemeyi, dönüştürmeyi ve beden konusunda şimdi ve ilerisi için önlem almayı mümkün kılan her türlü düşünce ve eylem alanını içeren adımlar ve mekanizmalar bütünü kastedilmektedir.

Âşık Veysel'in türkü sözünden ilham alan ve inceleyeceğimiz medya metinlerinden birinde var olan bu yazının başlığı, bu topraklarda güzelliği kuran, inşa eden temel öğelerdeki dönüşüme işaret ediyor. Bir başka deyişle, “öteki” bedeni güzel görenin, kılanın “bendeki aşk”tan, yani içsel bir nazardan ziyade güzelliğin estetik cerrahların neşterleri ya da beden sektörü tarafından imal edilen dışsal bir nazara dayandığına ve tâbi olduğuna dikkat çekiyor. Bu çalışma, modern toplumda beden politikalarının¹ ve güzellik teknolojilerinin bir kolu olarak karşımıza çıkan estetik cerrahinin, tesadüfî olarak sınırlandırdığımız Mart 2004-Mart 2006 tarihleri arasında *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Sabah* gazetelerinde nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Gazete arşivlerine erişimi kolaylaştırdığı için internet ortamında çeşitli taramalar yapılmıştır. Bu taramalar sonucunda sadece *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Sabah* gazeteleri değerlendirmeye alınmıştır. Bu popüler gazeteleri tercih etmemizde etkili olan temel faktör, bu gazetelerde beden politikalarının bir parçası olan estetik cerrahi ile ilgili haberlerin farklı temalar etrafında yoğun bir biçimde işlenmesidir. Bu belirlediğimiz gazeteler etrafında yapılacak nitel çözümlemeler, çalışmanın sınır ve kapsamını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, estetik cerrahinin hangi tür haber söylemleri içinde yer aldığını, nasıl temsil edildiğini ya da estetik cerrahi ile ilgili haberlerde ne tür başlıklara ve toplumsal kategorilere yer açıldığını/açılmadığını ortaya çıkarmaktır. Bunun dışında, diğer bir amacı da beden ve iletişim araştırmalarını birbirinden beslenerek, Türkiye'deki beden kültürü-

nün, özelde de beden politikalarının yapısını keşfetmeye, özellikle de beden araştırmalarını, bu incelemede yer alan bazı haber metinlerinin dikkatimize sunduğu araştırma konularının peşine düşmeye zımnî olarak davet etmektir. Bu çalışmada, öncelikle beden, medya ve estetik cerrahiye ilişkin kavramlar ele alınmakta, daha sonra gazete metinlerinde estetik cerrahinin görünümüne, yani işleniş örüntülerine/kalıplarına bakılmaktadır.

Bedenler ve Medya

Bedenlerimiz beşikten mezara, ezelden ebede kadar çeşitli hüküm ve normların dâhilinde hareket ediyor. Bedenlerimiz; dünyevî, uhrevî, cinsiyet, sınıf, ırk/etnik, güzel, çirkin, sıhhat, maraz, terör, şiddet, şöhret² gibi sabit olmayan farklı kategorilere ya da hâllere ayarlı her türlü mücadele, müdahale, müzakere ve tanzim alanında soluk alıp verir. Toplumlar ürettiği “uygarlık grameri” (Braudel, 2001) ve cinsiyet rejimi çerçevesinde bedenlerin varoluş koşullarını ve deneyimlerini inşa eden, düzenleyen muhtelif örflere, söylemlere ve bunların cisimleştiği nezaret kurumlarına sahiptir. Modern toplumda tıp, eğitim, siyaset, din, hukuk gibi medyalar da, yani görsel ve yazılı kitlesel erişimi mümkün kılan her nevi araç ve ortamlar da (gazete, radyo, televizyon, internet gibi) bedenlere nezaret eden ve aynı zamanda bedenleri şekillendiren söylemleri, kanaatleri ve pratikleri üreten, yönlendiren ve yayan alanlardan biridir. Medya, insanları gündelik hayatın

2

Sözcüğün Latince kökü, hem “ün”, hem de “kalabalıklaşma” yan anlamlarına sahip *celebrem*’dir (Rojek, 2003: 11). Spinoza’ya göre şöhret, “halkın sanısı ile beslenen kendinden memnun olma halidir. Bu sanı ortadan kalkınca, asıl memnun olma da, yani herkesçe sevilmeden ibaret yüce iyilik de kaybolur; şan ve ünü yalnız halkın sanısından çıkaran kimsenin her gün korku ile kıvranarak kendi şöhretini koruması için çabalaması, kendini zorlaması ve kendine kötülük yapması bundan ileri gelir. Halk, gerçekten, değişik ve kararsızdır. Bundan dolayı şöhret eğer iyi yerleşmiş değilse; daha çok, bütün insanlar halkın alkışını hile ile kazanmak istediği için, herkes başkasının şöhretini azaltmaya can atar” (2004: 242).

“iktidarı”na (Lefebvre, 1998) taşıyabilecek beden, zaman ve mekânın sürekli gözetlenmesi ve tertiplenmesini içeren muhtelif hayat tarzları ve politikaları (Giddens, 1991) sunar. Medya bedenler ile ilgili toplumsal temsillerin, yani hayatı keşfetmeye, algılamaya ve düzenlemeye imkân tanıyan değerler, düşünceler ve pratikler sisteminin sürekli üretildiği, yapılandırıldığı ve dönüştürüldüğü bir alandır. Toplumsal temsiller bireylerin, grupların ve kurumların geçmiş, bugün ve geleceğini anlamlandırma ve yorumlamasına hizmet eder. Medyadaki temsiller; cinsiyetler, sınıflar, etnik gruplar ve hatta kurumlar arasında tezahür eden mücadele, rekabet, işbirliği, hamilik, yavaşmalık, egemenlik, tâbilik ve özgürlük gibi her türlü toplumsal etkileşim biçimlerini yapılandırır, düzenler ve pekiştirir. Dinamik bir yapıya sahip olan toplumsal temsillerin kendi hayatları vardır, ortaya çıkarlar, değişirler, kaybolup giderler ve daha sonra yeni biçimlerde tekrar ortaya çıkarlar (Moscovici, 1984). Medya, sadece bedenlerin ve bedensel cemaatlerin farklı konumlarından beslenen rekabetçi ve hiyerarşik beden temsillerine (kadın, erkek, eşcinsel, güzel, çirkin, sağlıklı, hastalıklı, engelli, zayıf, şişman, yoksul, zengin, başı örtülü, başı açık gibi) yoğun bir biçimde yer vermez, aynı zamanda toplumsal ilişkiler ağında bedenler arasındaki değerleri, sınırları, hiyerarşileri ve mevzi kazanma/kaybetme girişimlerini de yapılandırır, düzenler ve meşrulaştırır. Medya, okuyuculara/izleyicilere/tüketicilere bedenlerinden sıyrılmaları, bedenlerini kuşatan tasaları aşmaları ve bedenlerini yetkinleştirmeleri, mükemmelleştirmeleri konusunda envai çeşit politikalar sunar. Bu işlevleri yerine getirirken de toplumsal ilişkiler ağında “makbul” olabilecek bedenleri ve bedenler hakkında hüküm verebilecek “ünlü göz”leri de ön plana çıkarır.

Modern toplumda beden rejimi veya kültüründeki dönüşmeleri, yani bedenleri düzenleyen çeşitli söylem, kurum, uzman ve pratikler ile bedenlerin öznel kapasiteleri çerçevesinde şekillenen değişimleri izleyebileceğimiz ve tahlil edebileceğimiz evrenlerden biri olan medya, üretim, içerik/ileti ve okuyucu/izleyici/tüketici açısından yekpare olmayıp, çeşitlilik arz eder. Bu çeşitliliği göz ardı etmeksizin, modern beden kültürünü en ince ayrıncı-

tısına kadar sunan, bu kültürü teşvik ve idame ettiren ve bu doğrultuda cinsiyet, yaş, eğitim, sınıf, etnik vb. eksenlerde farklılaşan öznelerin toplumsallaşmasını sağlayan her türlü medyanın gündelik hayatta insanların yapıp etmelerini, bedenleri ile ilgili çeşitli tercihleri, deneyimleri belirmesine ve düzenlemesine katkıda bulunduğu rahatlıkla söylenebilir. Son yıllarda “hayatın tıplaştırılması” (Illich, 1995) ve estetikleştirilmesi söyleminin merkezî bir cüzünü oluşturan sağlıklı ve uzun yaşamak, zayıflamak, güzelleşmek, estetik cerrahi gibi birçok beden politikası, teknolojisi, beden uzmanları, sağlık, güzellik, spor merkezleri ve ayrıca “şöhretlerin”, “sıradan insanların” bedenleri ile ilgili tasa ve deneyimlerinin de medyanın vazgeçilmezleri arasında yer aldığı ifade edilebilir.

Bedenler ve medya arasındaki etkileşim örüntülerini anlama, kavramsallaştırma ve çözümlemede göz önüne almamız gereken üç temel yaklaşım var. Bunlardan birincisi medya kurumlarının üretim ve örgütsel yapısı içindeki medya sahiplerinin, editör, köşe yazarı, yayın yönetmeni, program yapımcısı, sunucusu gibi medya profesyonellerinin hangi saiklerden hareketle beden temsillerini ve bedenlere yönelik politikaları gündemlerine aldığı, nasıl ürettiği ve sunduğudur. Ayrıca, medya kurumlarının beden temsillerini, kodlarını ve beden politikalarını işleme tarzında hangi mekanizmaların belirleyici olduğu ve bunlar arasında bir benzerlik ya da farklılık olup olmadığıdır. İkincisi, medyada beden ile ilgili yer alan içeriklerin/iletilerin, kodların, temsillerin neleri ihtiva ettiği, ötekileştirdiği, dışladığı ve ne tür politikalara öncelik verdiği ya da vermediğidir. Üçüncüsü medya alıcılarının/okuyucularının /izleyicilerinin beden temsillerinden ve politikalarından nasıl etkilendiği, bunları nasıl algıladığı, gündelik hayatlarında nasıl uyguladıkları ve kullandıklarıdır.

Medya araştırmalarının yapısında (Kellner ve Durham, 2001) var olan ve birbiriyle rekabet eden bu üç yaklaşımdan birine yoğunlaşma eğilimi, bedenler, beden kültürü (sağlık, estetik, spor, dans gibi) ve medya arasındaki ilişkilere bakmaya ve bunlar ara-

3

Son yıllarda hızla gelişen alanlardan biri de beden ve sağlık odaklı medya çalışmalarıdır. Bu alanda zikredilen Karp'ın, *Doctoring the Media Reporting of Health and Medicine* (1998) adlı çalışması BBC'nin tarihini merkeze alarak sağlık alanının üretimini kurumsal ölçekte tahlil etmektedir. Seale, *New Directions for Critical Internet Health Studies: Representing Cancer Experience on the Web* (2005) adlı eserinde ulusal sınırları aşan ve insanları öteki kültürlerin sağlık, tedavi rejimlerinden haberdar eden ve sağlık tüketimi konusunda bilgilendiren, yönlendiren, hatta profesyoneller (hekimler) ve hastalar arasındaki ilişkileri dönüştüren medya formlarından interneti mercek altına almakta, web sitelerinde meme ve prostat kanserinin temsilini eleştirel bir biçimde tartışmaktadır. Karen Ross ise "Constructing Disability on British Television: A View from the Margins" (2001: 354-366) adlı makalesinde, "engelli" medya tüketicilerinin, engellilerin televizyondaki temsillerine yönelik tutum ve tavır alışlarını analiz etmektedir.

4

Catherine A. Lutz ve Jane L. Collins, *National Geographic'i Doğru Okumak* (1993/2004) adlı çalışmalarında, popüler dergiler arasında "kültürel beğeni" hiyerarşisinin "üst" seviyesinde yer alan, çalışanlarını yazılar ve fotoğraflar getirmek

sındaki ilişkileri anlamaya ve açığa çıkartmaya kendini hasreden çalışmalarda da (Seale, 1993) bariz bir şekilde görülebilmektedir.³

Bu çalışma, bu üç yaklaşımı birbiri ile diyaloga yönelterek ve her birinin iddialarına (üretim, ileti, tüketici) bütüncül bir biçimde bakmanın⁴ hem zaruri ve kolektif bir iş olduğunu, hem de bizi dar görüşlülükten kurtaran çok yönlü teorik, metodolojik imkânlar ve açılımlar sunacağını önermekle ve savunmakla birlikte, modern toplumda beden politikalarından yalnızca estetik cerrahinin haber medyasında nasıl işlendiği konusunu ön plana çıkarmaktadır.

Estetik Cerrahi: Bıçak Altındaki Bedenler ve Bıçağın Mucizesi

Spinoza'nın *Ethica* (2004) adlı eserinde dile getirdiği gibi, bir bedeni anlamak demek, onun "tabiatını", "eyleme kudretini" artıran ve azaltan ezeli ve ebedi varoluş *kiplerini*, kendini "işleme (etki) gücünü", başka bedenlerle gireceği "karşılaşmaları", "temasları" ve "deneyimleri" kavrayabilmek demektir. Modern toplumda yerel, küresel, ideolojik, sınıfsal değerlerden beslenen beden politikaları; bedenlerin varoluş kipini, yani bedenin etki gücünü artıran ya da eksilten duygulanış biçimleri ve hallerini (acı, sevinç, nefret, utanma, şöhret, emniyet, sıhhat, gençlik, çirkinlik, güzellik, engellilik, hastalık gibi), sınırlarını, karşılaşmalarını, temas ve tecrübelerini çeşitlendirmekte ve dönüştürmektedir. Estetik cerrahi de yalnızca tıp söyleminin ve pratiğinin sınırlarında hızlı bir şekilde gelişen bir uzmanlık alanından ibaret olmayıp, aynı zamanda bedenlerin deneyimlerini, bedenler arasındaki algıları, sınırları, karşılaşmaları dönüştüren beden politikalarından biridir. Estetik cerrahi girişimleri⁵ ve müdahaleleri yüz, cilt, burun, kulak, göz kapağı, meme, kalça, diş, saç ve cinsel üreme organları gibi alanlara kadar uzanmaktadır. Estetik cerrahi, genç ve güzel görünmek ve vücutlarının hoşlanmadıkları bölgelerinin kurlarını ortadan kaldırmak, hayat evrelerinde yaşanan çeşitli riskler ve kazalar sonucunda bedenlerinde meydana gelen tahri-

batları yok etmek ve toplumsal dönemin “makbul” bedenine kavuşmak isteyen ve mensup olduğu ırkın fiziksel özelliklerinden memnun olmayan özneler, bedenlerini ve dolayısıyla kendilerini yeni baştan inşa etmelerinin fırsatlarını sunabilmektedir. Örneğin, Amerika’da yaşayan Asyalı kadınlar “donuk”, “edilgen”, “uyuşuk ve tembel” olarak kodlanan fiziksel özelliklerinden ve görünümülerinden kurtulmak, etnik azınlıklara yönelik kalıp yargılardan ve ayrımcılık politikalarından kaçınmak, “sembolik sermaye”, yani itibarlı bir bedensel görünüm ve işgücü piyasasında bir yer edinmek amacıyla gözlerine ve burunlarına estetik ameliyat yaptırmaktadır (Kaw, 1998). Estetik cerrahi operasyonları, beden (güzellik, çirkinlik, yaşlılık, etnik gibi) sınırlarının biyolojik olarak verili, tamamlanmış bir bütün olmaktan çok, kültürel kanonlar etrafında sürekli olarak inşa edildiğini, dönüştürüldüğünü ve performans dayalı bir oluşum olduğunu gözler önüne sermektedir (Balsoma, 1996; Morgan, 1998; Sullivan, 2001).

Estetik cerrahi söylemine ve pratiğine ilişkin kavramsallaştırmalardan biri, estetik cerrahiyi “verili, doğuştan” getirilen beden ve güzelliğin sınırlarını ortadan kaldıran, fiziksel görünüş ve etnik farklılıkları yok eden, hegemonik fiziksel görünüş normları eşliğinde bedenler üzerinde estetik “emperyalizm” uygulayan ve bedenleri tek tipleştirilen baskıcı bir araç olarak görmektedir (Sullivan, 2001). Estetik cerrahi, özellikle kadınların ataerkil cinsiyet rejiminin ve zamanın fiziksel görünüş normlarına ve politikalarına boğun eğmesini sağlayan bir araçtır. Güzellik sistemini oluşturan söylem ve pratiklerin bir yönünü teşkil eden estetik cerrahi, kadınların bedenlerini kendi istekleri ve eylemleri doğrultusunda bilinçli bir şekilde inşa etmelerine fırsat vermemekte ve dahası kadınları kapitalist tüketim toplumunun kültürel “kurban”larına ve “budala”larına dönüştürmekte, bedenlerini nesneleştirmekte ve kolonize etmektedir (Wolff, 1991; Negrin, 2002). Diğeri ise modern toplumdaki beden politikalarının bir parçası olan estetik cerrahinin kadınları her zaman için, ataerkil cinsiyet rejiminin ve güzellik ideallerinin kurbanı yahut mağduru kılmadığını ileri sürmektedir. Bu operasyonları tercih edenler, ataerkil cin-

için uzak “diyarlara” gönderen seyahat dergisi geleneğine sahip ve okurlarına “egzotik öteki”nin hayat tarzları hakkında fotoğraf ve yazılar sunan *National Geographic*’deki fotoğrafların hem kurumsal açıdan üretimini hem temsil edilme biçimlerini hem de okuyucuların bunları algılaya ve yorumlama biçimlerini bütüncül ve eleştirel bir biçimde ortaya koymaktadır.

5

Cerrahi, iki farklı öznenin veya bedenin, yani bıçak altına yatan bedenler (hastalar) ile bu bedenleri neşterleriyle oya gibi işleyen bedenlerin (cerrahların) dâhil olduğu ve karşılaştığı tıbbi bir pratiktir. Ancak, modern toplumda beden politikalarının üretilmesinde merkezi bir konumda bulunan cerrahi, özeldede estetik cerrahi alanında çalışan hekimlerin (bedenlerin) hem niceliksel hem de meslek *ethosu* açısından erili olduğu söylenebilir (Cassell, 1991, 1998; Davis, 1999). Amerika’nın farklı bölgelerinden ve farklı alanlardaki 33 kadın cerrahla katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşme tekniğine dayalı olarak gerçekleştirdiği alan çalışmasından hareketle cerrahinin habitusu, bedeni ve kültürü içinde kadın cerrahların konumunu inceleyen Joan Cassell, *The Woman in the Surgeon’s Body* (1998) adlı çalışmasında, cerrahların genellikle, “cesur”, “otoriter”, “risk alan”, “mükemmeliyetçi”, “kararlı”, “kahraman”,

“savaşçı”, “rekabetçi”, “kibirli” ve “talepkâr” gibi karakterize edildiğini belirtir. Erkek egemen cinsiyet rejiminin yürürlükte olduğu tıbbın bir uzmanlık alanı olan cerrahide yer alan kadın cerrahların eğitimleri, hastaları, erkek meslektaşları, hemşireler ve aile çevresiyle olan ilişki ve tecrübeleri çerçevesinde Cassell (1998), kadın cerrahların, cerrahi kültürü ve dolayısıyla tıp alanındaki konularını tartışır.

6

Yahudi-Hıristiyan dinsel ikonografisi ve barok üzerine çalışan Fransız plastik sanatçısı Orlan, sanatını icra etmede bedenini ve estetik cerrahiye kullanmıştır. Orlan, 1990 yılından bu yana tensel sanatını icra edebilmek için birçok estetik operasyon geçirmiş ve ameliyat odasını sanatını icra ettiği bir performans mekânına dönüştürmüştür. Bu estetik operasyonlarda Orlan, lokal anestezi almış ve ameliyat sırasında metin okumuş, her estetik ameliyat performansını bir felsefi, psikanalitik ve edebi metin üzerine kurmuş, ameliyatı yapan doktorlar ve sağlık personeli Orlan'ın tasarladığı giysileri giymiş ve tüm operasyon interaktif yayın yoluyla naklen yayınlanmıştır. Orlan, estetik cerrahiye araç olarak kullanan ve amacından saptıran ilk sanatçı olduğunu ve estetik cerrahiye de kadın bedenlerini kuşatan hâkim güzellik standartlarını, stereotiplerini

siyet rejiminin diktelerine körü körüne boğun eğen “görünüş budala”ları değildir. Kadınlar, estetik cerrahinin avantajları kadar dezavantajlarını da hesaplayarak bıçak altına yatar. Kadınlar için, estetik cerrahi operasyonu yaptırmak baskıcı ve kısıtlayıcı bir karar ve eylem olmanın yanında, kendilerini güçlendiren bir karar ve eylem de olabilir. Bu operasyonlar, kadınların nefret ettikleri/ettirilen, riskler ve kazalar sonucunda zarar görmüş vücutlarının yeniden inşasını sağlayabilir. Estetik cerrahi, kadınlara bedenleriyle tekrar uzlaşabilmelerinin fırsatlarını sunan, kadınların toplumsal üretim ve eylem alanında yalnızca “nesneleştirilmiş bir beden” (*objectified body*) olmalarının dışında “gövdesel bir özne” (*embodied subject*) olarak da yer almalarını sağlayabilen bir girişim veya beden politikasıdır. (Davis, 1995; 2002: 423-428). Bunların yanı sıra, estetik cerrahi “feminist bir ütopya” olarak ataerkil cinsiyet rejiminin normlarını ve güzellik ideallerini dönüştürmek için politik bir araç olarak da algılanabilmektedir.⁶

Estetik cerrahi talebindeki ibre genellikle kadınları göstermesine rağmen, toplumsal değişmeye bağlı olarak son yıllarda beden kültüründe meydana gelen dönüşmelerin etkisiyle erkekler de estetik cerrahi söylemi ve pratiğine dâhil olabilmektedir. Pişmanlık yasasından faydalanan suçlular, itirafçılar güvenlik gerekçesiyle estetik cerrahiden faydalanabilmektedir. Ayrıca, bir dönem sadece sosyo-ekonomik düzeyi yüksek, seçkin sınıfların ve ünlülerin müracaat ettiği estetik cerrahi, toplumsal yapı ve güzellik paradigmasındaki değişmelerin ve medyanın etkisiyle farklı toplumsal kesimler tarafından ilgilenilen ve talep edilen bir beden politikası olarak da karşımıza çıkabilmektedir.

Estetik cerrahinin bir tabu olmaktan kurtulup farklı niyetler eşliğinde toplumun farklı katmanlarında yer alan özneler tarafından talep edilmesi, bedenın “efendi”si olmayı, bedeni işlemeyi, toplumsal alandaki ilişkiler ağında bedenın eyleme gücünü artırmayı ve bu uğurda her türlü beden politikasını meşru gören modern beden kültürünün ve toplumsal değişimin bir yansıması olarak okunabilir.

Medya Metinlerinde Estetik Cerrahinin Görünümü

Mart 2004-Mart 2006 tarihleri arasında gazetelerin internet arşivinden elde ettiğimiz ve çözümlemelerimizin temelini oluşturan estetik cerrahi ile ilgili haber metinleri sırasıyla şunlardır: *Hürriyet* (16), *Milliyet* (21) ve *Sabah* (18). Bu metinler, daha ziyade magazin, sağlık ve yaşam gibi haber⁷ söylemlerinde yer alır. *Hürriyet* ve *Milliyet*'te sağlık köşesi olan uzman hekimler dışında, diğer haber söylemlerinde boy gösteren estetik cerrahi ile ilgili haberler, sıklıkla uzman görüşlerine veya beden "otorite"lerine yer verilerek, muhabirler tarafından hazırlanır. *Hürriyet*'in sağlık köşesinde Dr. Serdar Günaydın, *Milliyet*'in "Estetik Bakış" adlı köşesinde Dr. Serdar Eren, sağlık ve tıptaki dönüşümleri, uygulamaları okuyuculara hekim nazarıyla aktarır.

Bu gazetelerin, beden politikalarından estetik cerrahiye işleme veya temsil etme kalıpları karşılaştırıldığında birbirine çok benzer oldukları gözlemlenir. Öncelikle, incelediğimiz gazetelerde "imajinatif" haber başlıklarıyla⁸ okuyuculara/medya tüketicilerine seslenilir. İkinci olarak, haber metinlerinde fotoğraflar kullanılır ve okuyucular "hayatın gözetlenmesi ve tıplaştırılması" olgusu çerçevesinde estetik cerrahideki son gelişmelerden özellikle de erkek estetik cerrahların⁹ hünerlerinden haberdar edilir. Estetik cerrahi mesleğinde "şöhret" olmuş erkek estetik cerrahların mesleklerine ve Türkiye'de estetik cerrahinin konumuna ilişkin algı ve değerlendirmelerine ağırlıklı olarak yer verilir. Kadın cerrahların ve bu tıp pratiğine dâhil olmuş/olmak isteyen öznelere/hastaların/bedenlerin (kadın, erkek, eşcinsel, travesti, zengin, yoksul, başı açık, başı örtülü vb.) estetik cerrahi ile ilgili algı ve yorumlarına yer verilmez. Son olarak, farklı gerekçelerle estetik cerrahi pratiğine hangi bedenlerin dâhil olduğuna/olabileceğine, estetik cerrahinin gündelik hayatta bu bedenlere sunduğu mücadele, mevzi kazanma/kaybetme stratejilerine ve estetik cerrahinin avantajları ve risklerine de dikkat çekilir.

Bu gazetelerde estetik cerrahi ile ilgili temaların işlendiği metinler, "Öğle tatilinde estetik molası", "Estetikte hangi ünlünün neresi son moda?", "Güzelleşmeye giderken eldeki dokulardan

dönüştürmek ve yeniden yapılandırmak için başvurduğunu belirtmiştir. Orlan'ın estetik cerrahiye kullanarak gerçekleştirdiği sanatsal performansını ele alan ve tartışan çalışma için bakınız Davis, 1997: 168-181.

7 Margaret Morse'a göre önemli bir toplumsallaşma aracı olan haber, "gerçek"le özel bir ilişkiyle donatılmış, ayrıcalıklı bir söylemdir. Her an değişen, parçalanmış toplumumuzda aynı zamanda bütünleştirici bir işlev görür; insanları birleştirir, her geçen gün tecrit edilmiş, daha da kurum dışı kalan özel deneyim alanını dışarıdaki kamusal dünyaya bağlar" (1998: 84). Ayrıca, haber sadece bütünleşmenin değil, ayrışma ve çatışmanın da gerekçesi olabilmektedir.

8 Nurdan Gürbilek (1993: 45), Ahmet Oktay'ın *Toplumsal Değişme ve Basın* çalışmasına atıfta bulunarak, son yıllarda haber başlıklarının enformatik olmaktan çok imajinatif bir özellik kazandığını ve buna bağlı olarak da başlıklardan fiilin kaldırıldığını söyler. Gürbilek'e göre "fiilsiz başlık değişmekte olan, ya da değişme ihtimali olan bir dünyadan haber vermek, bir oluştaki dikkati çekmek yerine, hayattan yapılan bir alıntıyı bir imaja dönüştürüp her gün sözün dünyasını yeniden kurar bize. Cümlede adın fiilin yerini alması, fiilin

hayattan kovulduğu, verilere mahkûm kalınan bir stabilizasyon ortamının dildeki karşılığıdır” (45-46).

9

Türk plastik ve estetik cerrahi derneğine kayıtlı 377 üyeden sadece 38'inin kadın olması da bu meslekte cisimleşen eril egemenliğinin işaretçisi olabilir. Bakınız, www.tpcd.org.tr.

olmayın”, “Estetik halka indi”, “Güzelliğin on para etmez şu estetik cerrahlar olmasa”, “Özürlülere ücretsiz estetik”, “Yoksullara bedava estetik”, “Mezuniyet hediyesi estetik operasyon”, “Eski büyükelçiye estetik cezası”, “Kürtlerin hali perişan, bari burunları güzel olsun dedim”, “Kimse burnundan memnun değil”, “Türk kadını en çok göğüs büyütme ameliyatı yaptırıyor”, “Doktorun estetik yaptığı kişi ya bir suçluysa?” gibi çarpıcı başlıklarla sunulur. Bu haberler, fotoğraflar eşliğinde okuyuculara takdim edilir. Haber metinlerinde kullanılan fotoğraflarda, daha ziyade beyaz tenli zayıf kadınların, ünlülerin, kendileriyle söyleşi yapılan ve görüşlerine müracaat edilen erkek estetik cerrahların bedenleri görülür. Bir başka deyişle, medya tüketicilerinin gözlerine, modern toplumun sınıflandırma ve “simgesel sistemi” (Douglas, 1996) çerçevesinde gerçekleştiren karşılaşmalarda, temaslarda ve yürütülen mücadelelerde mevzi kazanan, iğrenç olmayan, makbul ve hegemonik beden temsilleri fotoğraflarla nakledilir ve meşrulaştırılır.

İncelenen dönemde, estetik cerrahiyle ilgili haberlerin fotoğraflarında veya görsel temsilinde “koyu tenliler”, “başörtülüler”, “özürlüler”, “yaşlı erkekler”, “yoksullar”, “şişmanlar”, “kadın estetik cerrahlar” hariçte tutulur ve göz ardı edilir. Fakat bu temsillerden bir kısmı medya metinlerinin içeriğinde sözel olarak yer alır. Nitekim 17.03.2004 tarihinde *Sabah* gazetesinin aktüel söyleminde, “Özürlülere ücretsiz estetik” başlıklı yazıyla işlenen haberin fotoğrafında erkek estetik cerrahın bedeni görülür. Metinde, “özürlüler”in dolaylı temsiline ise şu şekilde yer verilir:

Türkiye'de ve dünyada plastik cerrahiyle ilgili konularda literatüre geçen yenilikleriyle tanınan Prof. Dr. Onur Erol, Plastik Cerrahi Özürlü Hastalara Yardım ve Plastik Cerrahiyi Geliştirme Vakfı kurdu. Erol'un Onep adını taşıyan kliniğinin bünyesinde kurulan vakıf, doğuştan dudak ve damak yarığı olan hastalara ücretsiz ameliyatı amaçlıyor... Erol, yalnızca damak ve dudak yarığı sorunu olan hastaları değil, doğuştan özürlü olan her türlü çocuğun bu vakıf sayesinde ameliyat edilebileceğini de ekliyor. Kendi bünyelerinde yaklaşık 10 plastik cerrah bulunduğunu ve gelebilecek her talebi kolaylıkla karşılayabileceklerini vurguluyor.

İmajinatif haber başlığıyla okuyucuya hitap edilen bu metin boyunca “özürlüler” kategorisi hem eksik hem de az temsil edilir. Bu medya metninin tamamında “özürlü” bedenlerden ziyade “başarılı erkek” plastik ve estetik cerrahın adı ve kliniği sıklıkla zikredilir. Bunun yanı sıra, haberin sonunda kliniğin telefon ve web adresi okuyuculara sunulur.

Milliyet gazetesi, “Yaptığım memeler silikonsuz top gibidir” (20.03.2004) başlıklı haberde Almanya’da yaşayan Türk erkek estetik cerrah ile yapılmış bir görüşmeye yer verir:

Türk doktorlarının ameliyat tekniği çok iyi ama Türkiye’de hasta takibi, ameliyat öncesi ve sonrası bakımı zayıf. Doktorların hasta psikolojisi konusunda eğitilmeleri gerekli. Benim tavsiyem, plastik cerrah olduklarında tecrübeli estetikçiler yanında çalışmalarını. Benim asistanım senede 150 yüz gerdirme, 250 meme ameliyatı görüyor. Birilerinin yanında pişmeleri şart... Kadınlar sutyen takmasın diye 'iç sutyen' tekniğini geliştirdim. Göğüs dokusundan yaptığım göğüsler, Avrupa Plastik Kongresi’nde 'Eren tekniği' olarak literatüre geçti. Ayrıca popo ve kolda da aynı teknik kullanılıyor. Yaptığım memeler silikonsuz top gibidir. Memenin kendi dokusundan bir sutyen yapıyorum. Göğüsü içerden tutuyor; kısacası ben deriyi değil dokuyu işliyorum, deriye değil dokuya form veriyorum. Yaptığım memeler hiçbir zaman formunu kaybetmiyor... Erkeklerde burun ameliyatı çok az yaparım. Burnu küçültmek yanlış. Burun ve erkek seksüalitesi birbiri ile yakından ilintilidir...

Bu haber metninde, estetik cerrahi mesleğinde “mevki” kazanan bedenler ve estetik cerrahi pratiğine eşlik eden erkek egemen cinsiyet rejiminin kalıpları aşikâr bir şekilde yer alır. Avrupa ve ABD’nin yıllardır tanıyıp takip ettiği uluslararası üne sahip estetik cerrahi, Türkiye’nin yeni tanıdığını ve Avrupa’nın ünlülerinin ameliyat olmak için bir yıl sıra beklediklerini ifade eden bu haberde, erkek estetik cerrahın Türkiye’de tıp, özelde de estetik cerrahi alanındaki “eksiklikleri” dile getirdiği, burun ve erkek seksüalitesi arasında kurduğu ilişkiden dolayı erkeklere burun ameliyatı yapmayı reddederek, erkek egemen cinsiyet rejiminin kodları ve normlarına mesafeli durmadığı, aksine bu rejimin işlemesine ve geçerli olmasına katkıda bulunduğu söylenebilir.

10

Garbiyatçı bakışın, yani Türkiye'de her türlü toplumsal üretim ve eylem alanının bir üst belirleyeni ve "modernlik fantezisi" olarak biri "dışsal" ve "aşkın" (Batı) diğeri ise "içsel" ve "içkin" (Doğu) iki farklı hakikate gönderme yaparak "halk"taki temel eksikliği tespit etmek ve bunu doldurmak arzusunun (Ahıska, 2005: 86-98), Türkiye'de tıp ve hekimlik pratiğinde nasıl cisimleştiğini, tıbbın ve dolayısıyla hekimlerin garbiyatçılığını sorgulamak, (bu çalışmanın sınırlarında mümkün olmasa da), beden araştırmaları açısından oldukça önemli bir inceleme konusu olarak önümüzde duruyor.

"Avusturyalı garson Hannelore estetik için İstanbul'a geldi" başlıklı haber (*Hürriyet*, 16.03.2004), Avusturya'nın küçük bir kasabasında garson olarak çalışan Hannelore'nun çocukluğundan beri arkadaşlarının burnuyla "alay" etmesi ve Avusturya'da estetik ameliyatların pahalı olması nedeniyle İstanbul'daki bir estetik merkezinde ameliyat olmayı tercih ettiğini söyler. Avusturya, Almanya, İsviçre, Fransa, Belçika ve Hollanda'dan "yabancı" hastaları olan ve şimdiye kadar 26 yabancı hastayı ameliyat eden ve merkezin sahibi olan erkek estetik cerraha göre "yabancı" hastaların gelmesinde yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının çok büyük bir etkisi var. Ayrıca, yurt dışından gelen "yabancı" hastaların bir kısmı da hiçbir Türk arkadaşları olmamasına rağmen, internette yaptıkları araştırmalar sonucunda merkezlerini tercih edebilmektedir. Yabancılar en çok burun ameliyatı, yüz gerdirme, meme toplama, göğüs büyütme ameliyatları yaptırmaktadır. Ameliyat olmaya gelenler genelde 40 yaş ve üzerindeki kadınlardır. Estetik cerrah, "yabancı" hastaların hekime "çok saygılı" ve ameliyat sonrasında "ağrı eşiklerinin biraz daha yüksek" olduğunu ve Türk hastalar gibi "gereksiz yere naz" yapmadıklarını ve her dediklerini "kanun" gibi kabul ettiklerini, en fazla üç kişiyle geldiklerini, bizde ise "aşiret ilişkisi" olduğunu dile getirir.

Bu medya metni, küresel ve yerel evrenlerde gidip gelen göçmenlerin, modern iletişim teknolojileri aracılığıyla yaşanan toplumsal hareketliliklerin "estetik turizmi"ne katkıda bulunduğunu ve aynı zamanda beden "otoritesi"nin dâhil olduğu toplumun sağlık kültürünü, bu kültür içinde yer alan hastaların tutum ve tavırlarını "garbiyatçı"¹⁰ bakışla sorunsallaştırdığını çarpıcı ve etkili bir biçimde ortaya koyar.

Sabah gazetesinin "Kimse burnundan memnun değil" adlı haberinde (24.07.2004), Estetik Plastik Cerrahi Derneği Başkanı'nın açıklamalarına yer verilir ve kusursuz bir güzelliğe sahip olmak isteyenlerin sayısının hızla arttığından, estetik cerrahların da her geçen gün sınır tanımayan mucizevi yöntemler geliştirdiğinden söz edilir. Bu haberde, Estetik Plastik Cerrahi Derneği Başkanı, ülkemizde en çok burun ameliyatı yapıldığını, bunu göğüs

ve yüz germe ameliyatlarının takip ettiğini, estetik yaptıran erkek sayısında geçmiş yıllara oranla ciddi bir artış olduğunu, erkeklerin birinci sırada burun, ikinci sırada saç ektirme operasyonlarını tercih ettiklerini, fakat erkeklerin de yüz gerdirme, göz kapaklarını, kırışıklıklarını düzeltme gibi cerrahi müdahalelere kayıtsız kalmadıklarını izah eder. Ayrıca, yeni çıkan ve bir anda popüler olan ve ruhsatı olmayan yöntemler konusunda medya tüketicilerini uyarır.

Benzer bir biçimde, “Tanrı bana her ameliyatı yapma fırsatı verdi” adlı haberde (*Sabah*, 10.10.2004), uzun yıllar ABD’de kalan ve daha sonra Türkiye’ye dönen “ünlü” ve “başarılı” erkek plastik cerrahın görüşleri doğrultusunda, sadece estetik cerrahideki eğilimler tanıtılmaz ve meşrulaştırılmaz, aynı zamanda estetik cerrahi pratiğinin yol açtığı bazı olumsuzluklar da işlenir. Bu haberde plastik cerrah, plastik cerrahi pratiğinin insanlar arasındaki “görünümsel adaleti” sağladığını ve habituslarından vazgeçmeyen plastik cerrahlar yüzünden, her geçen gün birbirine benzeyen insanlarla daha çok karşılaştığımızı belirtir.

Estetik yaptıranların sadece yüzde beşinin sosyete, geri kalanların “normal vatandaş” olduklarını ifade bir başka haber metninde (*Hürriyet*, 28.09.2004) uluslararası camiada tanınan ve yirmi yedi yıldır Almanya’da dünyanın en “ünlü” insanlarına istedikleri gibi “bir yüz ve beden veren” Türk erkek estetik cerrah temsil edilir. Bu metinde, “erkek” cerrahın, estetik ameliyatlarının toplumun farklı katmanlarında yaygınlaşmasını sağlayan toplumsal dinamikleri ve mesleğini nasıl algıladığını ya da kavramsallaştırdığını görmek mümkündür:

Estetik ameliyat yaptıranların sadece yüzde 5’i sosyete, geri kalan 95’i sizin gibi benim gibi normal vatandaşlar! Ama siz gazetelerde hep sosyete denilen insanların operasyon geçirdiğini okuyorsunuz. Brezilya’ya bakın, zavallı, fakir bir ülke. Ama estetik cerrahi inanılmaz yaygın. Yani parası olmayan da yaptırıyor. Yaşadığımız çağda ‘sosyal kabul’, görünümle ilgili. Bu yüzden bu iş bu kadar yaygın. Aynı eğitime ve aynı özelliklere sahip iki insan düşünün, biri güzel ve bakımlı, diğeri çirkin ve bakımsız. Hangisini işe alırsınız?

Ben yaptığım her şeyin mükemmel olmasını isterim. Mükemmeliyetçi bir adamım, sonra takıntılı ve detaycıyım. Bu bir cerrahi de böyle bir şey! ... Ben artık kendimi insanların yaşam kalitesini yükselten bir hekim olarak değerlendiriyorum. Ama kesinlikle bıçakla insanların psikolojisini tedavi eden bir doktor değilim! Estetik cerrahi pasta ve kaymak olayıdır. Pasta, size gelen hastadır, kaymak da estetik cerrahi. O pastanın iyi pişmiş ve kaymaksız da yenilebilir olması lazım. Bu ne demek? İç dünyası sağlam olacak demek! Değilse, çok fırtınalıysa, üzerine kaymak sürseniz kaç yazar? Vıcık, vıcık olur...

Erkek estetik cerrahın nazarıyla işlenen bu metin, modern toplumda mevzi kazanma veya "kabul ve onay" görme ve işgücü pazarına girme bedenlerin hayatı rolüne vurgu yapar. "Sosyal kabul"ün, bedensel "görünümüne" bağlı olduğu modern toplumda, estetik cerrahi operasyonlarına sadece "ünlülerin" ve "sosyetelelerin" değil, toplumun farklı katmanlarının da kayıtsız kalmadığını ifade ederek estetik cerrahi söylemini meşrulaştırır.

Hürriyet gazetesinin sağlık köşesinde düzenli olarak yazı yazan ve Dünya Kadınlar Günü kutlamaları nedeniyle kadınlara "güzellik yolundaki en yeni sınırları", "Güzelliğin on para etmez şu estetik cerrahlar olmasa" (5.03.2005) başlıklı haberle takdim eden erkek hekime göre, estetik cerrahi yurdumuzda dünya standartlarına paralel gelişerek üst düzey bir noktaya ulaşmış bulunmaktadır. Hekim, dünya standartlarında cerrahi olarak ulaşılan noktaya sosyolojik olarak henüz gelemediğimiz için estetik cerrahide olduğandışı bir gizlilik hâkim olduğunu ve dolayısıyla ameliyat sayıları ve sonuçları hakkında net bir fikir sahibi olmanın kolay olmadığını dile getirir. Yaratılan gizlilik ortamı ve ekonomik zorlanmaların, hastaları kötü koşullardaki ameliyat ortamına sürüklediğini ve "patlayan silikonlar", "çöken burunlar" ve "liposuction gazileri"nin de medyada yer aldığını belirtir. Ayrıca, on yıl içinde genetik gelişmeler sayesinde tamamen hastanın kendi dokusundan üretilen maddeler kullanılmaya başlanacağını, "ortalıkta sadece güzel kadınlar ile yakışıklı erkeklerin olacağını" ve böylece hastalarının" muradlarına ereceklerini", doktorların da "kervetlerine çıkacaklarını" ifade eder.

Sağlık söylemi içinde yer alan bu haber, estetik cerrahi pratiğinde yaşanan olumsuzlukları aktarmanın ötesinde, daha önce de belirttiğimiz gibi, güzellik paradigmasındaki dönüşüme ve bu dönüşümü mümkün kılan tıbbî gelişmelere, “otorite”lere ve öteki bedenleri dışlayan “güzel ve yakışıklı” bir beden “düzeni”ne dikkat çeker.

Sabah gazetesinde, “Mezuniyet hediyesi estetik operasyon” başlıklı haber (03.04.2005) okuyuculara, estetikte yaş sınırının gün geçtikçe düştüğünü, 15-16 yaşındaki “genç kızlar”ın anne ve babalarından “iyi bir karne” karşılığında estetik ameliyat “sözü” aldıklarını, estetik yaptırmak isteyen genç kızların ellerinde ünlülerin fotoğraflarıyla cerrahlara geldiklerini aktarır. Bununla birlikte, estetik yaptırmak isteyen gençlerin büyük şehirlerde yaşadığını, “liseyi iyi derecede bitirmek”, “üniversite sınavını kazanmak” için ebeveynlerin çocuklarına “estetik vizesi” verdiklerini, çocuklarının yeni hayatlarına, okul çevrelerine, “yepyeni” bir yüz ya da vücutla girmelerini doğal karşıladıklarını vurgular. Bu temalar işlenirken de ünlü erkek estetik cerrahların, gençlerin erken yaşta bıçak altına yatmalarına ilişkin tutumlarına başvurulur. Bu haberde, bazı erkek estetik cerrahlar, ruhsal durumu bozulan ve kendini kötü hisseden bir gencin estetik ameliyat olması için 20’li, 30’lu yaşları beklemesi gerekmediğini, bazıları ise estetik cerrahide yaş sınırının düşmesinin beraberinde bir takım sorunlar getirdiğini, beden büyümesi tamamlanmadan ameliyatların iyi bir sonuç vermeyeceğini ısrarla vurgular.

Bu haber metni, modern toplumda özel ve kamusal ilişkilerin öbeğinde yer alan ve çeşitli kılıklarda varlığını sürdüren, her toplumsal katmandan insanın katıldığı ve sosyal bağları teşvik eden duygu ve mal dolaşım biçimi olarak “armağan dünyasına/ekonomisine” (Godbout, 2003) estetik operasyonlarının da dâhil olduğunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca, son yıllarda mahallî ve küresel ölçekte yaşanan toplumsal değişmelere bağlı olarak her geçen gün bedenlerin ve bedensel cemaatlerin, bir çok söylemin merkezi etrafında (üretkenlik, sadakat, sağlık, estetik,

11

Nereye gidersek gidelim “kendimiz”le birlikte var olan bedenlerin (kadın, erkek, çocuk, genç, yaşlı, hasta, güzel, çirkin, zayıf, şişman, sağlıklı, engelli, başı örtülü, başı açık gibi), göç sürecine bağlı olarak kentlerin yerleşim, sağlık, eğitim, iş, ulaşım, tatil ve eğlence alanlarında yaşadıkları deneyimler ve “başka” bedenlerle olan karşılaşmaları incelenmesi ve tartışılması gereken önemli bir alan olarak karşımızda duruyor.

modernlik, güvenlik gibi), bir yandan “gözetleme” ve “pazarlık” nesnesine dönüştüğünü, diğer yandan da deneyimlerinin çeşitlendiğini ve bu deneyimlerde estetik cerrahinin emirlerine amade olduğunu ortaya koyar.

“Kürtlerin hali perişan, bari burunları güzel olsun dedim” adlı haber metninde (*Hürriyet*, 30.10.2005) yer alan, “Güneydoğu'dan en çok göç alan kentlerden biri olan Mersin'de Kürt kızlarını güzelleştirmeyi kendine misyon edinen” erkek kulak burun boğaz cerrahının sözleri bedensel sınıflandırma, “damgalama” kodlarını ve estetik cerrahinin işlevini şöyle ifşa eder:

Biz Kürtler, en çirkin burunlu ırklardanız. Kürtlerin hali perişan. Bari burunları güzel olsun istedim. Allah'ın üretim hatasını düzeltiyorum... Kocaman ve çirkin burunlar gidiyor. Akın Burnu geliyor... Mersin, Güneydoğu'nun dünyaya açılan kapısı. Bu kapıdan girenlerin metropollere fiziksel ve psikolojik bakımdan güzel ve sağlıklı ulaşması gerekiyor... En çirkin burun Kürtler ile Lazların. Soğuk iklimde akan burnu silmek, uzatıp çirkinleştiriyor. Allah'tan ki, Türk burnu güzel olmasa da sadece uzun. Laz burnu, çıkıntılı ve uzun. Kürt burnu, Lazlarla mukayese edilemeyecek kadar kalın kemikli ve etli. Bu nedenle Kürt burnu çok uğraştırıyor. En kolay ameliyat Lazlar'da. İkinci ameliyat gerektirmiyor... Kürtler, bütün kabalıklarını burunlarında taşıyorlar.

Erkek cerrahın “gözü”nü merkeze yerleştiren bu temsil pratiği, sadece bedenler veya bedensel cemaatlerin varoluş kipi ile ilgili kalıp yargıları ortaya koymaz, aynı zamanda kırsal alandan kentlere göç¹¹ eden kadınların “güzel ve sağlıklı beden” paradigması çerçevesinde bedenlerini *işlemeleri* gerektiğine ve “kendilerine özgü ontolojik statüsü olan bedenlerin” sembolik kod, sınır ve “başkalık” deneyimlerini (Direk, 2005) dönüştürmede estetik cerrahinin rolüne de vurgu yapar.

Beden politikalarının bir parçası olan estetik cerrahi ile ilgili bir başka haberde (*Milliyet*, 29.01.2006), estetik cerrahinin Türkiye'de kamuoyunun gözü önündeki ünlülerin tekeline çıkıp, her kesimden insanın başvuru yaptığı ameliyatlara haline geldiği işlenir. Son dönemlerdeki eğilimlere bağlı olarak, daha güzel görünme ve

toplumun karşısına daha büyük özgüvenle çıkmak amacıyla, estetik ameliyat yaptıranların sadece ünlü kişiler, iş kadınları ve zenginlerden ibaret olmadığı, aynı zamanda ev kadınları, öğrenciler, erkeklerin de estetik yaptırdıkları ve estetik ameliyata başvurma yaşının da düştüğü dile getirilir.

Bunların dışındaki medya metinlerinde, estetik cerrahinin avantajları kadar dezavantajları, insanların “güzelleşmeye giderken eldeki dokularından” olmaması gerektiği aktarılır. Estetikte hangi ünlünün neresinin son moda olduğu, estetik cerrahların kapılarını aşındıranların, yanlarında beğendikleri ünlülerin resmini götürmeyi ihmal etmedikleri, kadınların “Akkaya burnu”, “Şallı dudağı”na özindikleri ve son yıllarda erkeklerin de kilolarından kurtulmak, yaşlanmanın izlerini gidermek amacıyla, estetik cerrahi müdahalelere teşne oldukları belirtilir. “Abartısız” olmak suretiyle, kişinin toplumsal hayata tutunmasını sağlayacak her türlü estetik cerrahi girişimini caiz gören “ünlü” erkek ilahiyatçıların görüşleri işlenir. Estetik cerrahinin “yasadışı işler” yapanların da hizmetinde olduğu ve terörle mücadelede görev alan adli, istihbarî, idarî, askerî ve kolluk görevlilerinin, örgütlerin açık hedefi haline gelenlerin, suçların aydınlatılmasına yardımcı olanların ve itirafçıların “tanık koruma” yasası çerçevesinde gerekirse estetik ameliyatla yüzlerinin de değiştirileceği anlatılır.

Sonuç

Toplumsal gerçekliğin farklı görünümünün aksettiği, üretildiği ve çerçeveslendiği medya, beden politikalarının mahiyetini, değişen yüzünü izleyebileceğimiz ve keşfedebileceğimiz önemli bir alandır. Medya kurumlarının hangi toplumsal saiklerden hareketle bu temsil kalıplarına yer verdiklerine, medya tüketicilerinin, medyadaki beden temsillerini nasıl algıladığına ve yorumladığına ilişkin etnografik çalışmalar yapılmadan da beden ve medya ile ilgili incelemelerde genel çıkarımlarda bulunmanın daima eksik olabileceğini, bizi yanıltabileceğini ve şaşır-

tabileceğini hatırdaki tutmak kaydıyla, bu çalışma, medya metinlerinden biri olan gazete haberlerinde estetik cerrahi söylemi ve pratiğinin nasıl temsil edildiğini görmeyi denemiştir. Yukarıda sunduğumuz temsil örüntülerinin, toplumdaki hâkim değerleri, kodları teyit eden hatırlatıcı “aşılar”la (Silverman, 1996: 15) çalıştığı; “ünlü” erkek estetik cerrahların nazarını merkeze yerleştirerek, toplumsal hayatta bedenler arasında işleyen ve yürürlükte olan cinsiyetçi, sınıfsal, etnik, garbiyatçı gibi ayrımları yansıttığı; estetik cerrahinin, bilhassa da erkek estetik cerrahların tanınmasına katkıda bulunduğu; modern beden kültüründe estetik cerrahinin verili bedeninin sembolik sınırlarını dönüştürmedeki rolünü ve gücünü görünür kıldığı söylenebilir. Ayrıca, estetik cerrahi söylemine dâhil olma mekanizmaları, yani hem talep eden özneler hem de niyetler katmanı dikkate alındığında yoğun bir biçimde “ünlüler” ve “kadınlara” göndermede bulunduğu, fakat son yıllarda bu mekanizmalarda beliren farklılaşmayı ve çeşitlenmeyi de yansıttığı, gündeme getirdiği ve meşrulaştırdığı ifade edilebilir.

Medya metinlerinden elde ettiğimiz estetik cerrahinin temsili ile ilgili bu veriler bize, toplumsal değişme dinamiklerinde modern beden rejiminin, bu rejim içerisinde yer alan bedenlerin birbirlerine yönelik algıları ve bedenler arasındaki ayrımları, sınırları yerinden eden ve yeniden inşa eden beden politikalarının da hesaba katılması ve çözümlenmesi gerektiğini naif bir şekilde gösterir.

Kaynakça

- Ahıska, Meltem (2005). *Radyonun Sihirli Kapısı: Garbiyatçılık ve Politik Öznellik*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Balsoma, Anne (1996). *Technologies of The Gendered Body*. London: Duke University Press.
- Braudel, Fernand (2001). *Uygurılıkların Grameri*. Çev., Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: İmge Kitabevi.
- Cassell, Joan (1991). *Expected Miracles: Surgeons at Work*. Philadelphia: Temple University Press.
- Cassell, Joan (1998). *The Woman in the Surgeon's Body*. Cambridge: Harvard University Press.

- Catherine A.Lutz ve Jane L. Collins (1993/2004). *National Geographic'i Doğru Okumak*. Çev.,Mefkure Bayatlı. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Davis, Kathy (1995). *Reshaping the Female Body: The Dilemma Of Cosmetic Surgery*. New York: Routledge.
- Davis, Kathy (1999). "Cosmetic Surgery in a Different Voice: The Case of Mademe Noël." *Women's Studies International Forum* 22 (5): 473-488.
- Davis, Kathy (1997). " 'My Body is My Art': Cosmetic Surgery As Feminist Utopia." *Embodied Practices: Feminist Perspective on The Body*. Kathy Davis (der.) içinde. London: Sage Publications. 168-181.
- Davis, Kathy (2002). "From Objectified Body to Embodied Subject." *Gender a Sociological Reader*. Stevi Jackson ve Sue Scott (der.) içinde. London: Routledge. 423-428.
- Direk, Zeynep (2005). *Başkalık Deneyimi: Kıta Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Douglas, Mary (1970/1996). *Natural Symbols: Explorations in Cosmology*. New York: Routledge.
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Godbout, Jacques (2003). *Armağan Dünyası*. Çev., Dilek Hattatoğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gürbilek, Nurdan (1993). *Vitrinde Yaşamak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Illich, Ivan (1995). *Sağlığın Gaspi*. Çev., Süha Sertabiboğlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karp, Anne (1998). *Doctoring the Media: Reporting of Health and Medicine*. London: Routledge.
- Kaw, Eugenia (1998). "Medicalization of Racial of Features: Asian American Women and Cosmetic Surgery." *The Politics of Women Bodies, Sexuality, Appearance and Behavior*. Rose Weitz (der.) içinde. New York: Oxford University Press. 167-183.
- Kellner, Douglas M. ve Meenakshi Gigi Durham (2001). "Adventures in Media and Cultural Studies: Introducing the Keywords." *Media and Cultural Studies Keywords*. Meenakshi Gigi Durham ve Douglas M. Kellner (der.) içinde. Oxford: Blackwell Publishing. 1-29.
- Lefebvre, Henry (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. Çev., Işın Gürbüz. İstanbul: Metis Yayınları.
- Morgan, Kathryn Pauly (1998). "Women and Knife : Cosmetic Surgery and the Colonization of Women's Bodies." *The Politics of Women Bodies, Sexuality, Appearance and Behavior*. Rose Weitz (der.) içinde. New York: Oxford University Press. 147-166.
- Morse, Margaret (1998). "Televizyonda Haber Kişiliği ve İnandırıcılık: Geçiş Sürecindeki Haberler Üzerine Düşünceler." *Eğlence İncelemeleri*. Tania Modleski (der.) içinde. Çev., Nurdan Gürbilek. İstanbul: Metis Yayınları. 84-112.
- Moscovici, Serge (1984). "The Phenomenon of Social Representations." *Social Representations*. Robert Farr ve Serge Moscovici (der.) içinde. Cambridge: Cambridge University Press. 3-7.
- Negrin, Llewellyn (2002). "Cosmetic Surgery and the Eclipse of Identity." *Body & Society* 8(4): 21-42.
- Rojek, Chris (2003). *Şöhret*. Çev., Semra Kunt Akbaş ve Kürşad Kızıltuğ. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Ross, Karen (2001). "Constructing Disability on British Television: A View from the Margins." *Mediated Identities*. Karen Ross vd., (der.) içinde. İstanbul: Bilgi University Press. 353-366.
- Seale, Clive (2003). "Health and Media: an Overview." *Sociology of Health & Illness* 25(6): 513-531.
- Seale, Clive (2005). "New Directions for Critical Internet Health Studies : Representing Cancer Experience on the Web." *Sociology of Health & Illness* 27(4): 515-540.
- Silverman, Kaja (2006). *Grnr Dnyanın Eřiđi*. Çev., Aylin Onocak. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Spinoza, Benedictus (2004). *Etika*. Çev., Hilmi Ziya lken. Ankara: Dost Yayınları.
- Sullivan, Deborah A. (2001). *The Cutting Edge of Commercial Medicine in America*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Wolf, Naomi (1991). *The Beauty Myth: How Images of Beauty are Used Against Women*. New York: Anchor Books.

Gazeteler

Hrriyet, Mart 2004-Mart 2006.

Milliyet, Mart 2004-Mart 2006.

Sabah, Mart 2004-Mart 2006.